ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและประชาชนโดยรอบต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า) ต.ท่ามะปราง อ.แก่งคอย จ.สระบุรี

Visitors and Local People's Attitudes toward Ecotourism Management in The 6th Training Center (Jedkod – Pongkonsao), Tha Maprang Sub-District, Kaeng Khoi District, Saraburi Province

จันทร์ทิพย์ เผือกร่มโพธิ์ (Junthip Phuekrompho)*
บุญธิดา ม่วงศรีเมืองดี (Boontida Moungsrimuangdee)**
ปนัดดา ลาภเกิน (Panadda Larpkern)***
ปัญญา ไวยบุญญา (Panya Waiboonya)***
ประภัสสร ยอดสง่า (Prapatsorn Yodsa-nga)***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและประชาชนโดยรอบต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า) ตำบลท่ามะปราง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวจำนวน 100 คน และประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบศูนย์ฝึกอบรมฯ ในตำบลท่ามะปรางจำนวน 100 คน ช่วงระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2560 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการ ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับการเห็นด้วยค่อนข้างมากในทุกประเด็น ซึ่งการกำหนดพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวที่มีระบบระเบียบ มีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ มีค่าระดับการเห็นด้วยสูงเป็นอันดับแรก รองลงมาคือนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และ การกำหนดข้อปฏิบัติของนักท่องเที่ยวไม่ให้รบกวนและทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ตามลำดับ สำหรับความคิดเห็นของประชาชนพบว่า การจัดการท่องเที่ยวไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติดั้งเดิมในพื้นที่เสื่อมโทรมไป มีค่าระดับการเห็นด้วยสูงที่สุด รองลงมาคือปริมาณนักท่องเที่ยวมีความเหมาะสม และสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศภายในแหล่ง

* นิสิตสาขาวิชาการจัดการภูมิสังคม วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Student of Geosocial-Based Management Program, Bodhivijjalaya College, Srinakharinwirot University
** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Assistant Professor Dr., Bodhivijjalaya College, Srinakharinwirot University,
E-mail address: boonthida@g.swu.ac.th, Telephone: 0 2649 5000 ext. 27390
*** อาจารย์ วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Lecturer, Bodhivijjalaya College, Srinakharinwirot University

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

ท่องเที่ยวและชุมชน ตามลำดับ ทั้งนี้ ควรปรับปรุงในเรื่องของการเข้าถึงข้อมูล การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการส่งเสริมให้มีรายได้จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนในท้องถิ่น

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า)

Abstract

This research aimed to study the attitudes of visitors and local people toward ecotourism management in The 6th Training Center (Jedkod – Pongkonsao), Tha Maprang Sub-District, Kaeng Khoi District, Saraburi Province. Data were collected by a questionnaire from 100 visitors and 100 local people living around the training center during February – May, 2016. Descriptive statistics, mean, percentage, standard deviation and interpretation of level of attitude were analyzed. Results showed that visitors expressed relatively positive attitudes toward ecotourism management based on 4 main components: 1) natural area 2) responsible travel 3) learning and education and 4) participation of stakeholders. Appropriate natural area selections and responsible management for the ecotourism indicated the highest score, followed by visitor's participation in natural resources conservation and issuing the rules to protect the environment, respectively. According to local people opinions, the ecotourism management did not destroy the natural resources, as indicated by the highest score, followed by the optimum number of visitors and impact of tourism facilities on natural area and local communities, respectively. We suggest that providing accessible information, encouragement of stakeholder's participation and generating income to local communities, should be considered to sustain ecotourism at the training center.

Keywords: Ecotourism, The 6th Training Center (Jedkod – Pongkonsao)

บทนำ

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมีการขยายตัวและมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศให้ดีขึ้น โดยเฉพาะประเทศไทย การท่องเที่ยวถือเป็นส่วนสำคัญที่สร้างรายได้ให้กับประเทศและสามารถกระจายรายได้สู่ชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีความได้เปรียบเพราะมีทรัพยากรพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีความสวยงามและเอกลักษณ์แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาคของประเทศ อาทิ แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นต้น ทั้งนี้การวางแผนจัดการป้องกันมิให้ทรัพยากรท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรมหรือถูกทำลายและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การมีสิ่งอำนวยสะดวกที่เหมาะสม และการบริการที่มีคุณภาพ จึงเป็นเป้าหมายสำคัญเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนได้ (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) จากความต้องการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้สามารถสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในหลายๆ ประเทศรวมถึงประเทศไทยดังกล่าวข้างต้น ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษที่มุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนนั่นคือ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” โดยเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวร่วมกันอนุรักษ์ระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วย ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ คือการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น 2) องค์ประกอบด้านการจัดการ คือการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม 3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ คือการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้โดยมีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องให้นักท่องเที่ยว และ 4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม คือการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

จังหวัดสระบุรีเป็นสถานที่หนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความนิยมเพราะมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทั้งภูเขา น้ำตก ถ้ำ ลำธารและวัดต่างๆ โดยมีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือน (หมายรวมถึงนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจร) จำนวน 525,078 ราย ในปี 2559 และสร้างรายได้ให้กับพื้นที่มากกว่า 866 ล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) นอกจากนี้การคมนาคมที่สะดวกและอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มากนัก ทำให้สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งเป็นที่รู้จักกันดี หนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ ศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นโดยมีพันธกิจหลักคือ การจัดการพื้นที่เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควบคู่กับงานด้านการอนุรักษ์และจัดฝึกอบรมเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่บุคลากรของหน่วยงานและประชาชนทั่วไป ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวและสัมผัสความสวยงามของทรัพยากรธรรมชาติภายในศูนย์ฝึกอบรมฯ แห่งนี้เป็นจำนวนมาก โดยข้อมูลจากสถิติพบว่าระหว่าง พ.ศ. 2555-2559 มีจำนวนนักท่องเที่ยวและผู้เข้ามาใช้บริการภายในศูนย์ฝึกอบรมฯ แห่งนี้เฉลี่ยมากถึงหกหมื่นกว่าคน

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

ต่อปี (ศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า, 2560) เนื่องด้วยสภาพพื้นที่มีความสวยงามของทรัพยากรกายภาพและชีวภาพ แหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลายทั้งสภาพธรรมชาติและกิจกรรมนันทนาการจึงเป็นแหล่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม ไม่ว่าจะเป็นน้ำตกเจ็ดคด อ่างเก็บน้ำ จุดชมวิว และทางเดินศึกษาธรรมชาติ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปทำกิจกรรมได้หลากหลาย เช่น กางเต็นท์ ปั่นจักรยาน ส่องสัตว์ และเรียนรู้ระบบนิเวศป่าไม้ เป็นต้น ดังนั้น การรับทราบความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวและประชาชนโดยรอบต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า) จะเป็นประโยชน์ในการใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนพัฒนาจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีประสิทธิภาพ สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติภายในพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่นภายใต้การมีจิตสำนึกร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืนตามความมุ่งหมายของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและประชาชนโดยรอบต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า) ตำบลท่ามะปราง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า) ตำบลท่ามะปราง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า) สังกัดส่วนฝึกอบรม สำนักบริหารงานกลาง กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ซึ่งตั้งอยู่ ม.5 ต.ท่ามะปราง อ.แก่งคอย จ.สระบุรี ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – เดือนพฤษภาคม 2560 มีรายละเอียดดังนี้

1. บริบทพื้นที่ และการจัดการและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) จากเอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ที่ศึกษาจากผู้ปฏิบัติงานภายในศูนย์ฝึกอบรมฯ มีจำนวนทั้งหมด 23 คน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์กำหนดขนาดจากตารางของ Krejcie and Morgan (1970) มีจำนวน 20 คน
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ สถานที่ตั้ง การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก การให้บริการ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการพื้นที่ตามองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) พื้นที่ 2) การจัดการ 3) กิจกรรม และ 4) การมีส่วนร่วม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544) โดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวจำนวน 100 คน และประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบศูนย์ฝึกอบรมฯ ในตำบลท่ามะปราง จำนวน 100 คน

ทั้งนี้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาภายในศูนย์ฝึกอบรมฯ ระหว่างปี พ.ศ. 2555-2559 เฉลี่ยจำนวน 61,036 คนต่อปี (ศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า, 2560) และประชากรในตำบลท่ามะปราง จำนวน 3,702 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะปราง, 2560) ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้ตารางสำเร็จรูปของ Yamane (1967)

วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่ 1 และ 2 สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จัดระดับช่วงคะแนนเฉลี่ยและแปลค่าของความคิดเห็นตามวิธีของศิริชัย กาญจนวาสี (2547) ได้แก่ 1.00 - 1.49 แปลว่า เห็นด้วยน้อย 1.50 – 2.49 แปลว่า เห็นด้วยค่อนข้างน้อย 2.50 – 3.49 แปลว่า เห็นด้วยปานกลาง 3.50 – 4.49 แปลว่า เห็นด้วยค่อนข้างมาก และ 4.50 – 5.00 แปลว่า เห็นด้วยมาก

รวบรวมข้อคิดเห็นและเสนอแนะเพิ่มเติมที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเพื่อใช้ประกอบการประเมินความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและประชาชนโดยรอบต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของศูนย์ฝึกอบรมฯ ต่อไป

ผลการวิจัย

1. ลักษณะทางด้านกายภาพและชีวภาพ

ผลการวิจัยที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลบริบทพื้นที่และสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานภายในศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้าพบว่า พื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า) เคยเป็นส่วนหนึ่งของป่าสงวนแห่งชาติมวกเหล็ก – ทับกวาง ซึ่งเป็นผืนป่าที่มีความสมบูรณ์ของพืชและสัตว์ป่าในอดีตเนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ แต่ต่อมาได้มีการบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์ทำให้พื้นป่าเสื่อมโทรม จึงมีการปลูกเพื่อฟื้นฟูสภาพป่ารวมทั้งกันพื้นที่เพื่อให้เป็นศูนย์ศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนทั่วไป จนกระทั่งปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า) มีหน้าที่หลักคือพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน สภาพพื้นที่ทางกายภาพมีลักษณะคล้ายกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ลักษณะทางธรณีวิทยาเป็นหินชุดดินโคราช ชุดกาญจนบุรี และชุดราชบุรี มีทั้งหินดินดาน หินปูน และหินทราย สภาพดินในพื้นที่เป็นดินสีน้ำตาลเข้มหรือน้ำตาลปนเทามีลักษณะเป็นดินทรายดินร่วนปนทราย หรือปนกรวด และดินเหนียวปนกรวด พื้นที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่เป็นเทือกเขาเดียวกันกับต้นน้ำของลุ่มน้ำนครนายก มีลำห้วยสายสำคัญคือ ลำห้วยเจ็ดคด ซึ่งจะไหลไปรวมกับลำห้วยจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้เป็นแม่น้ำนครนายก จากนั้นจะไหลไปบรรจบที่แม่น้ำปราจีนบุรีรวมกันเป็นแม่น้ำบางปะกง สภาพพืชพรรณตามธรรมชาติมีทั้งที่เป็นป่าปลูกหรือสวนป่า ชนิดไม้ที่ปลูกส่วนใหญ่ได้แก่ ประดู่ สัก กระถินยักษ์ เป็นต้น สำหรับป่าธรรมชาติที่พบในพื้นที่ ได้แก่ ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง และป่าหญ้า สำหรับแหล่งน้ำสำคัญในพื้นที่ได้แก่ ลำห้วยเจ็ดคด ห้วยซับป่าว่าน และมีอ่างเก็บน้ำซับป่าว่านที่สามารถกักเก็บน้ำได้ตลอดทั้งปี ทำให้พื้นที่โดยรอบของศูนย์ฝึกอบรมฯ นี้ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าหลากหลายชนิดทั้งสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมและนก ได้แก่ เก้ง กวาง กระทิง ช้าง หมูป่า นกตบยุง นกแซงแซวหางบ่วง นกปั้งรอก นกหัวขวาน และนกเอี้ยงโมง เป็นต้น

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

2. การจัดการและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สำหรับการให้บริการการท่องเที่ยวภายในศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า) มีการแบ่งพื้นที่เพื่อให้บริการเป็น 2 พื้นที่ ได้แก่ 1) พื้นที่ให้บริการ จะอยู่บริเวณใกล้อ่างเก็บน้ำซับป่าว่าน มีการแบ่งเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านค้า ห้องน้ำ ห้องประชุม/ฝึกอบรม บ้านพัก และลานกางเต็นท์ เป็นต้น และ 2) พื้นที่ธรรมชาติ ได้แก่ พื้นที่ป่าปลูกและป่าธรรมชาติ พื้นที่นี้จะอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและเพื่อการศึกษาและวิจัย

พื้นที่ของศูนย์ฝึกอบรมฯ เป็นสถานที่ราชการเปิดให้บุคคลทั่วไปเข้ามาศึกษา ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และฝึกอบรม มีข้อปฏิบัติในการเข้ามาใช้พื้นที่ ได้แก่ การไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และส่งเสียงดังรบกวนนักท่องเที่ยวอื่นๆ รักษาความสะอาดและทิ้งขยะในบริเวณที่จัดเตรียมไว้ให้ จอดรถในบริเวณพื้นที่กำหนด ลงทะเบียนในการเข้ารับบริการทุกครั้ง เข้าและออกบริเวณศูนย์ฝึกอบรมฯ ก่อนเวลา 20.00 น. และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่อย่างเคร่งครัด สำหรับการใช้บริการห้องพักสามารถลงทะเบียนล่วงหน้าได้โดยแจ้งวันเวลาและรายละเอียดที่จะเข้าพัก โดยมีบริการทั้งบ้านพักแอร์และพัดลม นอกจากนี้ ยังสามารถพักแบบกางเต็นท์และทำกิจกรรมบริเวณสถานที่ที่กำหนดไว้ให้ได้

สำหรับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญภายในศูนย์ฝึกอบรมฯ ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว ได้แก่ 1) เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติน้ำตกเจ็ดคด ซึ่งระหว่างทางเดินไปชมน้ำตกนักท่องเที่ยวจะได้ชื่นชมความสวยงามของทรัพยากรพันธุ์พืชและสัตว์ป่า ตลอดจนศึกษาเรียนรู้ป้ายสื่อความหมายเกี่ยวกับระบบนิเวศป่าไม้และป้ายชื่อต้นไม้ควบคู่กับการพักผ่อนหย่อนใจได้ 2) จุดชมวิวมอเครือ อยู่ห่างจากศูนย์บริการท่องเที่ยวประมาณ 1.8 กิโลเมตร สามารถชมความสวยงามของพระอาทิตย์ตก สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของพื้นที่ในมุมกว้าง ด้านทิศตะวันออกจะมองเห็นทัศนียภาพบริเวณที่ตั้งของศูนย์ฝึกอบรมฯ และแนวเทือกเขาอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ส่วนทางด้านทิศตะวันตกจะมองเห็นทัศนียภาพบริเวณ ต.ทับกวาง อ.แก่งคอย และ 3) อ่างเก็บน้ำซับป่าว่าน รอบอ่างเป็นลานกว้างเป็นจุดกางเต็นท์และทำกิจกรรมต่างๆ ของนักท่องเที่ยว สามารถชื่นชมความสวยงามของพระอาทิตย์ขึ้น และปั่นจักรยานชมวิวรอบอ่างได้

ภายในศูนย์ฝึกอบรมฯ ยังมีการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การสร้างฝายชะลอน้ำ การทำโป่งดินเทียม การบำรุงป่า และการศึกษาธรรมชาติภายในเส้นทางเดิน ซึ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกด้านอนุรักษ์ให้นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม โดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ใช้ให้น้อยแต่เกิดประโยชน์สูงสุด และคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนานโดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นักท่องเที่ยวผู้ตอบแบบสอบถามคิดเป็นเพศชายร้อยละ 57 และเพศหญิงร้อยละ 43 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 74 โดยนิสิต/นักศึกษาและข้าราชการเป็นกลุ่มที่มาท่องเที่ยวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50 สำหรับการศึกษาส่วนใหญ่สำเร็จระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 59 รองลงมาคืออนุปริญญา/ปวส. คิดเป็นร้อยละ 18 และ มัธยมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 14 การมาพักค้างคืนโดยการกางเต็นท์มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70 รองลงมาคือ เข้าพักในบ้านพักของศูนย์ฝึกอบรมฯ คิดเป็นร้อยละ 30 ลักษณะการมา

ท่องเที่ยวคือเดินทางมากับกลุ่มเพื่อนมีปริมาณมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 56 รองลงมาคือ ครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 19 และ คนรักคิดเป็นร้อยละ 12

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการด้านการท่องเที่ยวภายในศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า) แบ่งได้เป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ ภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ($\overline{X}$ =3.96) โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับค่อนข้างมากทั้งหมด ซึ่งสิ่งแวดล้อมบริเวณที่พักมีความร่มรื่น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.28) โดยสถานที่มีความพร้อมด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 3.58 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ($\overline{X}$ =3.61) และเป็นเพียงด้านเดียวที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางซึ่งมีอยู่จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ มีที่พักและอุปกรณ์ให้เช่าต่างๆ เพียงพอ ($\overline{X}$ =3.36) รองลงมาคือ มีการจัดตั้งถังขยะตามจุดต่างๆ เพียงพอ ($\overline{X}$ =3.32) และมีร้านค้าสวัสดิการจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มเพียงพอและมีราคาที่เหมาะสม ($\overline{X}$ =3.10) ตามลำดับ และ 3) ด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (4.06) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ =4.22) โดยที่ความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\overline{X}$ =3.80) (ตารางที่ 1)

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการบริหารจัดการพื้นที่ตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังตารางที่ 2 พบว่า 1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ($\overline{X}$ =4.04) ซึ่งการกำหนดพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวที่มีระบบระเบียบมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 4.14 2) องค์ประกอบด้านการจัดการ มีภาพรวมอยู่ที่ระดับความคิดเห็นค่อนข้างมาก ($\overline{X}$ =3.95) ซึ่งข้อ มีการกำหนดข้อปฏิบัติของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวอย่างไม่รบกวนและทำลายทรัพยากรธรรมชาติ มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ($\overline{X}$ =4.08) 3) องค์ประกอบด้านกิจกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ($\overline{X}$ =3.93) ซึ่งข้อ มีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ในการศึกษาเรียนรู้เส้นทางตามธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.01 และ 4) ด้านการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ($\overline{X}$ =3.93) ซึ่งข้อ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.09)

ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเสนอว่า ควรมีบริการในด้านของการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ควรซ่อมแซมถนนบางช่วงบริเวณทางเข้าไปยังศูนย์ฝึกอบรมฯ เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ควรมีเจ้าหน้าที่คอยแนะนำในเรื่องการเตรียมตัวและให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวบริเวณเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เส้นทางเดินเข้าไปชมน้ำตกบางช่วงต้องการให้มีเจ้าหน้าที่คอยดูแลเพื่อความปลอดภัยและคอยให้การช่วยเหลือนักท่องเที่ยวและควรแสดงป้ายเส้นทางให้ชัดเจน ควรทำรั้วกั้นในจุดที่คาดว่าจะเกิดอันตราย ต้องการให้ทางศูนย์ฝึกอบรมฯ มีความเคร่งครัดในเรื่องของกฎระเบียบ เนื่องจากมีการประกาศข้อบังคับและติดป้ายประกาศในเรื่องของกฎระเบียบภายในพื้นที่ แต่ยังมีการฝ่าฝืนของนักท่องเที่ยว เช่น การนำสุนัขเข้ามาในพื้นที่ การดื่มสุรา การขับขี่พาหนะเร็วกว่าที่กำหนด การไม่จอดรถในบริเวณที่กำหนด และการส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่นในเวลาที่กำหนด เป็นต้น ทั้งนี้ ควรมีการตักเตือนนักท่องเที่ยวที่ทำผิดกฎในเรื่องต่างๆ นอกจากนี้ยังต้องการให้มีร้านค้าสวัสดิการที่ขายของจำเป็นและของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากในปัจจุบันอยู่ระหว่างการปิดปรับปรุง

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

4. ความคิดเห็นของประชาชนโดยรอบต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายร้อยละ 41 และเพศหญิงร้อยละ 59 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 43 อาชีพส่วนใหญ่คือ รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 44 รองลงมาคือค้าขาย ร้อยละ 17 และเกษตรกร ร้อยละ 14 รายได้ต่อเดือน อยู่ระหว่าง 5,000-10,000 บาท ร้อยละ 42 รองลงมาคือผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 31 พบว่าประชาชนส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 24 รองลงมาคือ อนุปริญญา/ปวส. ร้อยละ 22 และมัธยมศึกษา ร้อยละ 21 และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่ตั้งรกรากมามากกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 67

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า) พบว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อคำถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ยกเว้นประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบรับรู้ข่าวสารและสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฝึกอบรมฯ ($\overline{X}$ =3.44) การจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฝึกอบรมฯ ทำให้ประชาชนโดยรอบมีรายได้เพิ่มขึ้น ($\overline{X}$ =2.55) ที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง (ตารางที่ 3)

การจัดการท่องเที่ยวภายในศูนย์อบรมฯ ประชาชนต้องการให้มีการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนหรือการสร้างงานให้กับประชาชนในท้องถิ่น เช่น การรับจ้างเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ลูกจ้างภายในศูนย์ฝึกอบรมฯ หรือสามารถนำสินค้าชุมชนขึ้นไปขายเพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นของที่ระลึกหรือของกินต่างๆ ต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในเว็บไซต์หรือในเครือข่ายโซเชียลเพิ่มมากขึ้น และอยากให้จัดระบบการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับศูนย์ฝึกอบรมฯ ให้มีส่วนร่วมและประโยชน์ร่วมกันหรือสนับสนุนให้มีมัคคุเทศก์น้อยจากโรงเรียนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับศูนย์ฝึกอบรมฯ เป็นต้น

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการบริการด้านการท่องเที่ยวภายในศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริการด้านการท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการเห็นด้วย
1. ด้านสถานที่			
1.1 การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกปลอดภัย	4.18	0.68	ค่อนข้างมาก
1.2 แหล่งท่องเที่ยวอยู่ไม่ไกลจากแหล่งชุมชน	3.98	0.97	ค่อนข้างมาก
1.3 สถานที่สะอาดและมีแสงสว่างเพียงพอ	3.84	0.97	ค่อนข้างมาก
1.4 มีป้ายสัญลักษณ์บอกตำแหน่งและจุดให้บริการต่างๆ ชัดเจน	3.84	0.89	ค่อนข้างมาก
1.5 สิ่งแวดล้อมบริเวณที่พักมีความร่มรื่น	4.28	0.86	ค่อนข้างมาก
1.6 สถานที่มีความพร้อมด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น	3.58	0.93	ค่อนข้างมาก
1.7 มีการจัดเวรยามและระบบรักษาความปลอดภัยที่ดี	3.80	0.99	ค่อนข้างมาก
1.8 สถานที่รองรับนักท่องเที่ยวเพียงพอต่อการเข้ามาใช้บริการ	4.19	0.69	ค่อนข้างมาก
รวม	**3.96**	**0.56**	**ค่อนข้างมาก**
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก			
2.1 มีห้องน้ำสะอาดเพียงพอและสะดวกต่อการใช้งาน	3.74	1.05	ค่อนข้างมาก
2.2 มีร้านค้าจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มเพียงพอและราคาเหมาะสม	3.10	1.29	ปานกลาง
2.3 มีสถานที่จอดรถเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการ	3.71	1.19	ค่อนข้างมาก
2.4 มีที่พักและอุปกรณ์ต่างๆ ให้เช่าเพียงพอ	3.36	1.23	ปานกลาง
2.5 มีการจัดตั้งถังขยะตามจุดต่างๆ เพียงพอ	3.32	1.34	ปานกลาง
2.6 แหล่งท่องเที่ยวมีบริการข้อมูล เช่น ป้าย แผ่นพับ เพียงพอ	4.06	1.80	ค่อนข้างมาก
2.7 มีสถานที่บริการสำหรับประชุม/ฝึกอบรม/ทำกิจกรรมกลุ่มเพียงพอ	4.01	0.78	ค่อนข้างมาก
รวม	**3.61**	**0.74**	**ค่อนข้างมาก**
3. ด้านการบริการของเจ้าหน้าที่			
3.1 เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความรวดเร็ว	4.13	0.76	ค่อนข้างมาก
3.2 เจ้าหน้าที่พูดจาสุภาพ เรียบร้อย	4.16	0.80	ค่อนข้างมาก
3.4 เจ้าหน้าที่แต่งกายสุภาพเรียบร้อย	4.06	0.74	ค่อนข้างมาก
3.5 เจ้าหน้าที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	4.22	0.76	ค่อนข้างมาก
3.6 เจ้าหน้าที่เต็มใจในการให้บริการ	4.07	0.83	ค่อนข้างมาก
3.7 เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำและตอบข้อซักถามได้	4.04	0.83	ค่อนข้างมาก
3.8 เจ้าหน้าที่สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้	3.80	0.92	ค่อนข้างมาก
รวม	**4.06**	**0.59**	**ค่อนข้างมาก**

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการบริหารจัดการพื้นที่ตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการเห็นด้วย
1. ด้านพื้นที่			
1.1 มีการกำหนดพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวที่มีระบบระเบียบ มีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ	4.14	0.72	ค่อนข้างมาก
1.2 การให้บริการของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมีเพียงพอต่อการให้บริการ	3.93	0.86	ค่อนข้างมาก
1.3 สภาพพื้นที่มีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยว	4.05	0.82	ค่อนข้างมาก
รวม	**4.04**	**0.68**	**ค่อนข้างมาก**
2. ด้านการจัดการ			
2.1 มีการกำหนดข้อปฏิบัติของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวอย่างไม่รบกวนและทำลายทรัพยากรธรรมชาติ	4.08	0.91	ค่อนข้างมาก
2.2 มีการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว	3.92	0.86	ค่อนข้างมาก
2.3 มีความชัดเจนของป้ายสื่อความหมาย เส้นทางพันธุ์ไม้ และแหล่งท่องเที่ยว	3.87	0.91	ค่อนข้างมาก
รวม	**3.95**	**0.77**	**ค่อนข้างมาก**
3. ด้านกิจกรรม			
3.1 มีกิจกรรมที่เหมาะสมที่ทำให้เกิดจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่	3.90	0.93	ค่อนข้างมาก
3.2 มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	3.89	0.88	ค่อนข้างมาก
3.4 มีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ในการศึกษาเรียนรู้	4.01	0.82	ค่อนข้างมาก
รวม	**3.93**	**0.69**	**ค่อนข้างมาก**
4. ด้านการมีส่วนร่วม			
4.1 ให้ประชาชนโดยรอบพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่	3.90	0.77	ค่อนข้างมาก
4.2 ประชาชนโดยรอบได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเข้ามาให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวในฐานะปราชญ์ชาวบ้าน	3.81	0.95	ค่อนข้างมาก
4.3 นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ	4.09	0.88	ค่อนข้างมาก
รวม	**3.93**	**0.76**	**ค่อนข้างมาก**

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการเห็นด้วย
1. การจัดการท่องเที่ยวไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติดั้งเดิมในพื้นที่เสื่อมโทรมไป	3.98	0.79	ค่อนข้างมาก
2. การจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษภายในพื้นที่ เช่น เสียง ขยะ กลิ่นควัน เป็นต้น	3.81	0.92	ค่อนข้างมาก
3. ปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวมีความเหมาะสมไม่สร้างความรำคาญแก่ชุมชน	3.83	0.99	ค่อนข้างมาก
4. การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวไม่ส่งผลเสียต่อสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน	3.83	0.92	ค่อนข้างมาก
5. การจัดการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนในพื้นที่เห็นความสำคัญและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นของตน	3.76	0.95	ค่อนข้างมาก
6. ประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบรับรู้ข่าวสารและสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฝึกอบรมฯ	3.44	1.00	ปานกลาง
7. การจัดการท่องเที่ยวของศูนย์ฝึกอบรมฯ ทำให้ประชาชนโดยรอบมีรายได้เพิ่มขึ้น	2.55	1.35	ปานกลาง
รวม	**3.60**	**0.63**	**ค่อนข้างมาก**

สรุปและอภิปรายผล

การมาท่องเที่ยวในศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า) เป็นอีกหนึ่งทางเลือกในหมู่นักท่องเที่ยวที่ต้องการมาสัมผัสใกล้ชิดกับทรัพยากรป่าไม้ ภูเขา และน้ำตกที่มีความสวยงามตามธรรมชาติซึ่งมีสภาพทรัพยากรธรรมชาติใกล้เคียงกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่อยู่ไม่ห่างกันนัก แต่แหล่งท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ต้องรองรับนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ซึ่งบางช่วงเวลาอาจเกิดความแออัด เพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาดังกล่าว นอกจากภารกิจหลักในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและจัดฝึกอบรมให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่บุคลากร ประชาชน และหน่วยงานที่สนใจแล้ว ทางศูนย์ฝึกอบรมฯ จึงได้มีการจัดการพื้นที่เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจอีกทางหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบันนักท่องเที่ยวนิยมมาชื่นชมความหลากหลายของระบบนิเวศธรรมชาติ พรรณพืช และสัตว์ป่า มีสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เช่น ช่วงฤดูฝนจะมีความสวยงามของเห็ดแชมเปญ และน้ำตกเจ็ดคด มีจุดชมวิวมอเครือที่มีจุดเด่นคือสามารถมองเห็นทัศนียภาพรอบพื้นที่ และอ่างเก็บน้ำซับป่าว่านที่มีจุดเด่นในเรื่องของสัตว์ป่าที่เข้ามากินน้ำบริเวณอ่างเก็บน้ำซึ่งสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้เรื่องสัตว์ป่าตลอดจนสามารถร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ได้ เช่น การทำฝายชะลอน้ำ การทำโป่งดินเทียม และการบำรุงป่า เป็นต้น ดังนั้น ศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า) จึงมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้สูง รวมทั้งเมื่อพิจารณาการให้บริการด้านการท่องเที่ยวได้แก่ ด้านสถานที่ สิ่งอำนวยความ

สะดวก และการบริการของเจ้าหน้าที่ภายในศูนย์ฝึกอบรมฯ ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเห็นว่า นักท่องเที่ยวมีทัศนคติที่ดีต่อการบริการด้านการท่องเที่ยวภายในศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า) โดยพิจารณาจากระดับความคิดเห็นในภาพรวมซึ่งอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยค่อนข้างมากในทุกด้าน ทั้งนี้หากพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีค่าระดับความเห็นด้วยต่ำที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การมีร้านค้าจำหน่ายสินค้า การมีที่พักและอุปกรณ์ที่พักให้เช่า และการจัดตั้งถังขยะตามจุดต่างๆ นั้นมีค่าคะแนนต่ำเมื่อเทียบกับรายข้ออื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ได้จากนักท่องเที่ยวที่ต้องการให้มีร้านค้าสวัสดิการของศูนย์ฝึกอบรมฯ สำหรับจำหน่ายสินค้าที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวหรือพักภายในพื้นที่ของศูนย์ฝึกอบรมฯเนื่องจากที่ตั้งของศูนย์ฝึกอบรมฯ อยู่ห่างจากร้านค้าและแหล่งชุมชนทำให้ไม่สะดวกต่อการเดินทางเข้าออกของนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาภายในแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติอื่นๆ พบว่านักท่องเที่ยวมักจะมีความคาดหวังอยู่ในระดับมากในด้านที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น มีถังขยะ ห้องน้ำ ลานจอดรถและบุคลากรให้เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น (ดวงกมล บุญทวีทรัพย์, 2555; หนึ่งฤทัย ศิลอาศน์, 2556; ศุภสร วงศ์ใหญ่ และปิยกนิฏฐ์ โชติวนิช, 2556) ดังนั้น ศูนย์ฝึกอบรมฯ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณานโยบายการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการและปริมาณของนักท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวสามารถรองรับได้ เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในพื้นที่ นั่นคือไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงไปตามความมุ่งหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั่นเอง

สำหรับการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า) เมื่อพิจารณาในด้านขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดีทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะด้านพื้นที่ ซึ่งในข้อของการกำหนดพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวที่มีระบบระเบียบ มีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวและสภาพพื้นที่มีความเหมาะสมต่อการทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีค่าระดับความเห็นด้วยอยู่ในเกณฑ์ที่สูง แสดงให้เห็นว่า ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในศูนย์ฝึกอบรมฯ มีคุณค่าและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือน โดยเฉพาะน้ำตกเจ็ดคด ซึ่งเป็นที่รู้จักและนิยมของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ซึ่งสัมพันธ์กับการศึกษาของกัลยา สว่างคง และประสพชัย พสุนนท์ (2559) ที่พบว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับความสวยงามตามธรรมชาติของน้ำตกเจ็ดคด เพราะยังคงความเป็นธรรมชาติได้ค่อนข้างสมบูรณ์และไม่มีมลภาวะในแหล่งท่องเที่ยว และการศึกษาของวันทิกา หิรัญเทศ (2556) ที่พบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ ทัศนียภาพ ความสวยงามและความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ทั้งนี้ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ภูเขา ป่าไม้ สภาพภูมิอากาศ เป็นต้น ยังคงเป็นสิ่งดึงดูดความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้เดินทางท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2548) สำหรับองค์ประกอบด้านการจัดการ ในประเด็นการกำหนดข้อปฏิบัติของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวที่ไม่รบกวนและทำลายทรัพยากรธรรมชาติของศูนย์ฝึกอบรมฯ มีค่าระดับการเห็นด้วยสูงที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือต้องมีการออกกฎ ข้อบังคับในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีการออกกฎระเบียบข้อบังคับให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดใน

แหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งจัดให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลและคู่มือหรือแผ่นพับประชาสัมพันธ์เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้นๆ และข้อควรปฏิบัติหรือข้อห้ามที่ไม่ควรกระทำ เป็นต้น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) นอกจากนี้ ทางศูนย์ฝึกอบรมฯ ควรพิจารณาปรับปรุงป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกข้อมูลตามแหล่งท่องเที่ยวสำคัญภายในพื้นที่ เช่น บริเวณทางเดินศึกษาธรรมชาติ และจุดชมวิว เป็นต้น ให้มีความชัดเจนเหมาะสม และเข้าใจง่าย ตลอดจนมาตรการในการให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะบริเวณจุดชมน้ำตกหรือตามเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ซึ่งการรับรู้สภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการและประสบการณ์นันทนาการที่ได้รับในแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการกลับมาเยือนพื้นที่ของนักท่องเที่ยวอีกในอนาคต (กฤษณา กสิกรรม และนภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว, 2559) ถึงแม้ว่าด้านกิจกรรมและด้านการมีส่วนร่วมจะมีค่าระดับคะแนนความเห็นด้วยอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างสูง แต่ก็ยังมีระดับความเห็นด้วยต่ำกว่าด้านอื่นๆ ดังนั้น ทางศูนย์ฝึกอบรมฯ ควรพิจารณากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและสอดคล้องกับบริบทหรือจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และมีจิตสำนึกร่วมกันในการรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว และควรสนับสนุนให้ชาวบ้าน เยาวชน หรือนักเรียนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน มัคคุเทศก์น้อย หรือ เยาวชนพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ทั้งนี้โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่เช่น โรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชนต่างๆ เป็นต้น

สำหรับการสะท้อนความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 (เจ็ดคด – โป่งก้อนเส้า) นั้นถึงแม้ว่าจะอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยค่อนข้างมากในภาพรวม แต่ในเรื่องของการรับรู้ข่าวสารและการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนโดยรอบมีรายได้เพิ่มขึ้นนั้นจะอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยปานกลาง แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในเบื้องต้นจึงควรส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้สภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ โดยอยู่บนฐานของแนวคิดที่ว่าประชาชนหรือชาวบ้านในท้องถิ่นเป็นเจ้าของทรัพยากรหรือผู้มีส่วนได้เสียจากการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว การดำเนินการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เช่น ผู้ประกอบการที่พัก ร้านอาหาร ร้านของที่ระลึก หรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น การประเมินหรือติดตามผลเพื่อควบคุมให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีประสิทธิภาพ และการรับผลประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (ศิริพร รักษ์เจริญ, 2559) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้จากการได้รับผลตอบแทนทั้งที่อยู่ในรูปของตัวเงินโดยตรงจากการประกอบอาชีพเสริมในธุรกิจการท่องเที่ยวและที่ไม่อยู่ในรูปของตัวเงินนั่นคือ ระบบนิเวศของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีคุณภาพที่ดีขึ้น เนื่องจากชุมชนเกิดการตระหนักรักและหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่นไม่บุกรุกทำลายป่า รักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ เพื่อประโยชน์ในการใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ได้อันเป็นผลมาจากการสร้างการมีส่วนร่วมโดยบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบพื้นที่อนุรักษ์บางแห่งที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับประชาชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยคำนึงถึงการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน (จันทร์พร ช่วงโชติ,

นำชัย ทนุผล และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2558) นอกจากนี้ ทางศูนย์ฝึกอบรมฯ ควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจผ่านการจัดทำโครงการฝึกอบรมให้แก่ท้องถิ่น ชาวบ้าน เยาวชนและนักเรียนในพื้นที่ด้านการท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นกลยุทธ์สำคัญอีกด้านหนึ่งในการปลูกจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจหลักของศูนย์ฝึกอบรมฯ และจะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านค้า และถังขยะให้เพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนนักท่องเที่ยว

2. ควรปรับปรุงป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกข้อมูลตามแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น บริเวณทางเดินศึกษาธรรมชาติและจุดชมวิว ให้มีความชัดเจนและเข้าใจง่าย

3. ควรพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในศูนย์ฝึกอบรมฯ มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของศูนย์ฝึกอบรมฯ ตลอดจนวิเคราะห์ผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ครอบคลุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กฤษณา กสิกรรม และนภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว. (2559). แรงจูงใจด้านนันทนาการและปัจจัยที่ส่งผลต่อการกลับมาเยือนพื้นที่ของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนน้ำตกห้วยแม่ขมิ้น อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์. **Veridian E-Journal ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ** 9, 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม): 424 – 437.

กัลยา สว่างคง และประสพชัย พสุนนท์. (2559). การศึกษาดัชนีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกในจังหวัดสระบุรี. **Veridian E-Journal ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ** 9, 1 (มกราคม– เมษายน): 1157 – 1172.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโฮมสเตย์**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). **สถิตินักท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี 2559.** เข้าถึงเมื่อ 25 ตุลาคม 2560. เข้าถึงได้จากhttp://www.mots.go.th/more_news.php?cid=438&filename=index

จันทร์พร ช่วงโชติ, นำชัย ทนุผล และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2558). บ้านพุเข็ม ชุมชนหลังเขื่อน : กระบวนทัศน์ของชาวบ้านต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานชุมชน พื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่ง กระจาน จังหวัดเพชรบุรี. **Veridian E-Journal ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ** 8, 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม): 408 – 419.

ดวงกมล บุญทวีทรัพย์. (2555). “ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ซี.พี.บุ๊ค สแตนดาร์ด.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2548). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว หน่วยที่ 1-7**. พิมพ์ครั้งที่ 5. นนทบุรี: สานักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วันทิกา หิรัญเทศ. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนนทบุรี. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2547). **ทฤษฎีการประเมิน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริพร รักษ์เจริญ. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดบริการสาธารณะด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว เชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตาบลคลองโคน อำเภอ เมือง จังหวังสมุทรสงคราม. **Veridian E-Journal ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ** 9, 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม): 1172 – 1187.

ศุภสร วงศ์ใหญ่ และปิยกนิฏฐ์ โชติวนิช. (2556). **วารสารศรีวนาลัย** 3, 6 (กรกฎาคม – ธันวาคม): 55 – 67.

ศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า. (2560). สถิตินักท่องเที่ยวประจำปี ศูนย์ฝึกอบรมที่ 6 เจ็ดคด-โป่งก้อนเส้า. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2560 - 2564).** เข้าถึงเมื่อ 13 กรกฎาคม 2560. เข้าถึงได้จาก https://www.slideshare.net/SomchaiVisasmongkolc/2-2560-2564

สมาคมการท่องเที่ยวสระบุรี. (2560). **แหล่งท่องเที่ยวสระบุรี**. เข้าถึงเมื่อ 13 กรกฎาคม 2560. เข้าถึงได้จาก http://www.saraburitourism.net/index.php?lay=show&ac=article&Ntype=3

หนึ่งฤทัย ศิลาอาศน์. (2556). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเกาะกูด จังหวัดตราด.” ภาคนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

องค์การบริหารส่วนตำบลท่ามะปราง. (2560). **ข้อมูลพื้นฐานตำบล**. เข้าถึงเมื่อ 2 มีนาคม 2560. เข้าถึงได้จาก http://thamaprang.go.th/public/communityinfo/data/index/menu/177

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

ภาษาต่างประเทศ

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities**. Educational and Psychological Measurement, 30(3).

Yamane, T. (1967). **Statistics: An Introductory Analysis. 3rd ed**. New York: Harper International.